

КРИМІНАЛІЗАЦІЯ НЕПОВНОЛІТНІХ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Соціально-економічна криза в Україні, безробіття, невирішені завдання культурно-виховного характеру негативно впливають на формування молодого покоління. В окремих випадках ці явища зумовлюють відчуження неповнолітніх від офіційних інститутів соціалізації.

Розглядаючи проблему злочинності серед неповнолітніх, необхідно виділити сукупність обставин і факторів, що сприяють підвищенню її рівня. Неабияку роль відіграє сім'я, в якій виховується майбутній правопорушник (злочинець), а також активна профілактична та попереджувальна робота. Негативно впливає на підлітків відсутність контролю з боку суспільства (серед неповнолітніх спостерігається незайнятість, не всі з них відвідують навчальні заклади), алкоголізм і наркоманія серед однолітків тощо.

За кримінальними справами, кожний восьмий виявлений злочин вчинено в сім'ї (13,2%), кожний сьомий (15,4%) - з особливою жорстокістю, кожний шостий (16,9%) - зі знущенням над потерпілим, кожний десятий (10,3%) - із заподіянням катувань. Майже 27% опитаних дітей підтвердили, що до них зверталися незнайомці через мережу Інтернет з пропозиціями сексуального характеру (за статистикою, 78% дітей віком 6-17 років користуються Інтернетом, а в мережі існує до 200 тис. веб-сайтів, що пропонують контент з дитячою порнографією). Малолітні жертви сексуальних посягань підсвідомо прагнуть відтворити свій життєвий досвід у дорослому житті. Віддаленими наслідками для потерпілих у майбутньому стає їх схильність до алкоголізму, наркоманії, асоціальної поведінки, жорстокості (за даними статистики, діти-жертви у 10 разів частіше роблять спроби суїциду; у 85% дорослих пацієнтів психіатричних клінік виявляється історія сексуального насилля в дитинстві [1, с. 5]).

Залишається досить гострою і проблема адекватного реагування на злочинність неповнолітніх. Значною мірою це викликано недосконалістю національного кримінального

законодавства, яке є, з одного боку, більш репресивним щодо дітей, ніж щодо дорослих, на що неодноразово звертали увагу дослідники [2], а з другого - нерідко призводить до невинуватеного звільнення від відповідальності. Судова практика свідчить, що більшість неповнолітніх, які скоїли злочин, звільняються від покарання з випробуванням (67,2% від усіх засуджених), а приблизно чверть засуджується до позбавлення волі [3].

В обох випадках вкрай рідко досягається мета кримінальної відповідальності: в першому випадку неповнолітній відчуває себе безкарним, його жертва - незадоволеною, а спільнота - менш безпечною; в другому випадку жертва теж не отримує відшкодування, неповнолітній, який потрапляє в кримінальне середовище, швидко прилучається до кримінальної практики, а громада отримує замість ресоціалізованої особи криміналізовану.

Попри негативну роль покарання у виді позбавлення волі, яке нерідко стає «кримінальним університетом» для неповнолітнього, сама система сучасного карального за своєю суттю кримінального судочинства об'єктивно сприяє криміналізації особистості [4, с. 77].

Найчастіше пересічні громадяни і спеціалісти із соціального захисту дітей не пов'язують поширене в Україні насильство над дітьми із проявами жорстокості. Батьки дуже активно реагують на випадки насильницьких дій із боку третіх осіб у ставленні до своєї дитини, водночас принижуючи та фізично караючи своїх дітей. Спеціалісти з питань захисту прав дитини проводять численні наради, круглі столи із запобігання жорстокому поводженню з дітьми, а свою власну дитину готові карати фізично за непослух і погані оцінки. Саме це обумовлює значні порушення прав дітей на інформацію, життя, свободу, особисту недоторканість, честь і гідність у сучасних умовах і робить реальний виклик сучасній системі захисту прав дитини в Україні [5, с. 5].

Багаторічна робота щодо захисту прав дітей відображена в одному з найголовніших міжнародних правових актів, прийнятому Генеральною Асамблеєю ООН в 1989 році, - Конвенція про права дитини (Україна ратифікувала Конвенцію з прав дитини - 27 лютого 1991 року). Вперше були створені головні уявлення сучасного людства про місце дітей у

суспільстві. Основний принцип Конвенції полягає в тому, що «дитина внаслідок її фізичної і розумової незрілості, потребує спеціальної охорони і піклування, включаючи надійний правовий захист, як до, так і після народження». Згідно з Конвенцією права дитини повинні визнаватися відносно усіх дітей «без всяких винятків і без відмінностей чи дискримінації за ознакою раси, кольору шкіри, мови, статі, релігії, політичних або інших переконань, національного чи соціального походження, народження або іншої обставини, що стосується самої дитини або його сім'ї».

Отже, злочинність неповнолітніх завжди була і залишається гострою актуальною правовою та суспільною проблемою, що постійно привертає увагу вчених і практиків. Вона є складовою загальної злочинності та засвідчує тенденції її розвитку в майбутньому. Це зумовлено не лише тим, що неповнолітні завжди визнавалися злочинцями особливого роду, а й тим, що на сьогодні це одна з найбільш кримінально уражених верств населення.

Список використаних джерел

1. Джужа А. О. Кримінально-правові та кримінологічні засади запобігання злочинам проти статевої недоторканості дитини [Текст]: монографія / Джужа А. О.; Нац. акад. внутр. справ. - К.: [б. в.], 2013. - 193 с.
2. Сахарук Т.В. Проблеми призначення покарання неповнолітнім// Питання боротьби зі злочинністю: Зб. наук. праць. Вип.8. - Х., 2004. - С.53-59.
3. Судова практика у справах про злочини неповнолітніх і втягнення їх у злочинну діяльність// Вісник Верховного суду України. - 2003. - №4(38). - С.25.
4. Флямер Р., Карнозова Л. «Детская юстиция». Обзор экспериментальных проектов в России// Движение за ювенальную юстицию в современной России. - М.: МОО Центр «Судебно-правовая реформа», 2003. - 172 с.
5. Надання допомоги дітям-жертвам злочинів, пов'язаних із торгівлею дітьми, дитячою проституцією, дитячою порнографією, проти статевої свободи та статевої недоторканості дитини, з урахуванням національної та міжнародної практик / Авт.: Волинець Л. С., Гурковська Л. П., Савчук І. В. - К.: ТОВ «К.І.С.», 2011 - 132 с.